

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра музичного мистецтва

Дипломна робота
магістра

з теми: **«ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ
ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ ХОРОВОЇ МУЗИКИ НА УРОКАХ
МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА»**

Виконав:

студент II курсу, ММ1-М21 групи
спеціальності 014 Середня освіта
(Музичне мистецтво)

Довганюк Максим Володимирович

Керівник: Аліксійчук О.С.,

кандидатка педагогічних наук,
доцентка

Рецензент: Борисова Т.В.

кандидатка педагогічних наук,
доцентка

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ ХОРОВОЇ МУЗИКИ.....	7
1.1. Педагогічні засади патріотичного виховання молодших школярів	7
1.2. Мета та завдання патріотичного виховання учнів молодшого шкільного віку на уроках мистецтва	19
1.3. Українська хорова музика як засіб патріотичного виховання учнів початкової школи	28
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА З ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ ХОРОВОЇ МУЗИКИ.....	47
2.1. Сучасний стан патріотичного виховання учнів молодшого шкільного віку у закладах загальної середньої освіти (констатувальний експеримент).....	47
2.2. Педагогічні умови патріотичного виховання молодших школярів засобами української хорової музики	54
2.3. Методи та прийоми використання української хорової музики у процесі патріотичного виховання учнів молодшого шкільного віку (перебіг та результати формувального експерименту)	59
ВИСНОВКИ.....	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	76
ДОДАТКИ.....	83

ВСТУП

Відродження та розвиток національної системи виховання та освіти сприяє успішному становленню України як держави, що в свою чергу забезпечує формування у підростаючого покоління високого рівня патріотизму та духовності. Проблема патріотичного виховання особливо гострою постала у зв'язку з сучасними подіями в Україні у воєнний час. Піднесення та активізація патріотизму в українській державі, окреслює пошук необхідних засобів, які здатні виховувати у дітей почуття національної гідності, та сформувати основу патріотичного виховання нації.

Виховання у молодших школярів патріотизму, активної громадянської позиції на сьогоднішній день є проблемою загальнодержавного рівня. У державних документах: Державна національна програма «Освіта» («Україна ХХІ століття»), «Діти України», «Національна програма патріотичного виховання громадян, розвитку духовності», Закон України «Про освіту», «Національна доктрина розвитку освіти України» визначаються стратегічні завдання виховання у підростаючого покоління любові до України, усвідомлення особистістю громадянського обов'язку на базі загальнолюдських, національних та духовних цінностей, формування світоглядних якостей молодших школярів як патріота та громадянина своєї Держави.

У Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді сказано, що: «національно-патріотичне виховання має відігравати випереджальну роль у демократичному процесі, стати засобом відродження національної культури, припинення соціальної деградації, стимулом пробудження таких моральних якостей, як совість, людяність, почуття власної гідності, інструментом самоорганізації, особистісної відповідальності; гарантом громадянського миру» [46, с.3].

У молодшому шкільному віці закладається основа почуття патріотизму: «любов та приязне ставлення до Батьківщини, відкритість їй, відповідальність за неї, бажання трудитися на її благо, берегти та примножувати багатства. Патріотичне виховання молодших школярів включає передачу дітям знань,

формування на їх основі ставлення до Батьківщини та організацію доступної віку діяльності. З огляду на це в педагогічній роботі поєднано ознайомлення дітей з явищами суспільного життя, засоби мистецтва, практична діяльність дітей (праця, спостереження, ігри, творча діяльність тощо), національні, державні свята, народознавство тощо» [37, с. 253].

Патріотичне виховання молодших школярів – є запорукою стабільного розвитку у майбутньої держави. Цей процес є тривалим, досить складний за змістом, засобами та формами реалізації. Уроки музичного мистецтва у даному ракурсі завжди виконували важливу місію у цілісному освітньо-виховному процесі. Формування патріотичних почуттів значною мірою залежить від розвитку та сформованості емоційної сфери учнів початкової школи.

У результаті аналізу наукової літератури виявлено, що патріотичне виховання як актуальна проблема досить ґрунтовно досліджена у педагогічній теорії та апробована на практиці. Зокрема, особливо важливого значення формуванню патріотизму у молодших школярів надавали вітчизняні педагоги Г. Ващенко, О. Духнович, І. Огієнко, С. Русова, Я. Ряппо, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін. На сьогоднішній день дана проблема патріотичного виховання залишається актуальною. Сучасні вітчизняні дослідники (О. Вишневський, В. Кузь, Ю. Руденко, М. Сметанський, М. Стельмахович, Б. Ступарик, К. Чорна та ін.) у своїх працях розглядали умови, методи, засоби, форми ефективного формування патріотичного виховання у підростаючого покоління. У наукових розвідках І. Беха, Й. Боришевського, О. Киричука було досліджено психологічні аспекти формування етнічної самосвідомості. Сучасні підходи та методи формування у дітей молодшого шкільного віку патріотизму та національної самосвідомості було висвітлено у роботах Л. Артемової, А. Богуш, Н. Гавриш, Л. Калуської, О. Кононко, Н. Лисенко, Т. Поніманської та іншими.

Однак, порушена проблематика залишається актуальною та потребує подальшого дослідження. Значущість порушеної проблеми для освітньо-виховної роботи з учнями початкової школи з одного боку, і недостатнє її

науково-теоретичне обґрунтування з іншого визначило тему нашого дослідження «Патріотичне виховання молодших школярів засобами української хорової музики на уроках музичного мистецтва».

Об'єкт дослідження – процес патріотичного виховання дітей молодшого шкільного віку.

Предмет дослідження – педагогічні умови та методи патріотичного виховання учнів початкової школи засобами української хорової музики.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність педагогічних умов та методів патріотичного виховання дітей молодшого шкільного віку засобами української хорової музики.

Відповідно до мети було визначено **завдання** дослідження:

- 1) проаналізувати методичну, психолого-педагогічну та філософську, літературу з окресленої проблематики визначити зміст, завдання та сутність патріотичного виховання учнів молодшого шкільного віку засобами української хорової музики;
- 2) визначити критерії та рівні патріотичного виховання учнів початкової школи;
- 3) визначити та обґрунтувати педагогічні умови та методи патріотичного виховання учнів молодшого шкільного віку засобами української хорової музики;
- 4) вивчити особливості патріотичного виховання у роботі з молодшими школярами на уроках мистецтва;
- 5) обґрунтувати особливості використання української хорової музики як засобу патріотичного виховання учнів молодшого шкільного віку.

Методи дослідження: *теоретичні* – аналіз філософської, психологічної, педагогічної та методичної літератури, нормативної документації; *емпіричні* – педагогічне спостереження, анкетування, бесіди, творчі завдання, кількісний та якісний аналіз результатів дослідження; *статистичні* методи для кількісного аналізу і підтвердження вірогідності результатів експериментальної роботи.

Практичне значення: подана у дипломній роботі методка та методичні рекомендації щодо процесу патріотичного виховання молодших школярів засобами української хорової музики не потребує особливого спеціального обладнання для його впровадження. Представлена дослідно-експериментальна програма може повністю та фрагментарно застосовуватись в освітньо-виховному процесі закладів загальної середньої освіти на уроках «Мистецтва» та в позаурочний час. Дані матеріали, вміщують методичні розробки для уроків музичного мистецтва, які сприятимуть патріотичному вихованню молодших школярів засобами української хорової музики.

Експериментальна база дослідження: дослідно-експериментальна робота проводилась у Новоушицькій ЗОШ І-ІІІ ст., Хмельницької області. Дослідженням було охоплено 27 учнів (3-А класу) початкової школи. Крім дітей молодшого шкільного віку до експерименту були залучені вчителів та батьки.

Апробація результатів роботи здійснювалася впродовж усього терміну виконання дослідження. Основні положення дипломної роботи висвітлювалися на студентській науковій конференції студентів і магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (2022 р., м. Кам'янець-Подільський).

За результатами дипломного дослідження було опубліковано 1 статтю:

1. Довганюк М. Патріотичне виховання молодших школярів засобами українського пісенного мистецтва. Збірник наукових праць студентів і магістрантів мистецьких спеціальностей педагогічного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Вип. XV. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друк-Сервіс», 2022, С. 28-31.

Структура роботи: дипломна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел.

ВИСНОВКИ

Проведене експериментальне дослідження дає підстави зробити наступні висновки:

Актуальність проблематики патріотичного виховання учнів початкової школи засобами української хорової музики наразі особливо гостро постає у зв'язку з буремними подіями воєнного часу в Україні. У час сьогодення, піднесення патріотизму в українській Державі, є прагненням нації до самоідентифікації та самовизначення. Це, у свою чергу, окреслило необхідність пошуку методів, засобів, підходів та прийомів для планування, організації та реалізації процесу виховання почуття національної гідності та патріотизму у молодших школярів.

1. У результаті аналізу державних законодавчих документів можна стверджувати, що процес патріотичного виховання необхідно проводити впродовж усього освітнього процесу; опиратися на базис національної історії, сприяти формуванню та становленню у молодших школярів загальнолюдських та національних цінностей, вихованню патріотичних почуттів, якими повинен володіти справжній громадянин України. Найважливішим *пріоритетом патріотичного виховання* було визначено формування ціннісного ставлення учнів початкової школи до своєї нації, Батьківщини, Держави, свого рідного народу.

Дослідження проблематики процесу патріотичного виховання в учнів молодшого шкільного віку досліджували: І. Бех, Н. Гавриш, К. Крутій, Ю. Руденко, М. Стельмахович, К. Чорна та ін. Питання виховання національної свідомості та патріотичних почуттів розглядали Г. Ващенко, І. Огієнко, С. Русова, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін. Науковці у своїх працях обґрунтовували мету, завдання, зміст, форми, методи та засоби патріотичного виховання молодших школярів тощо.

2. Було проаналізовано дефініції «патріотизм» та «патріотичне виховання», висвітлено наукові підходи щодо тлумачення сутності поняття «патріотизм». У процесі аналізу різних поглядів та визначень вчених щодо поняття «патріотизм», можна трактувати як розвиток у особистості почуття,

національно-патріотичної свідомості, що ґрунтується на гуманістичних та духовних цінностях рідного народу.

Для виховання патріотизму необхідно враховувати процес виховання колективізму для запобігання егоцентризму та неповажного ставлення до вітчизняної історії, свого народу тощо. Патріотизм – це почуття гордості за свою вітчизну, історією, звершення, героїв тощо, це прагнення творити свою історію, адже втративши патріотизм, індивід втрачає пов'язану з ним національну гідність та гордість.

Умовно виділяючи патріотичне виховання у самостійний напрям виховної роботи, варто відзначити його взаємозв'язок з іншими виховними напрямками (моральним, етичним, естетичним, громадянським, трудовим та іншими видами виховання).

Структура патріотизму виявляється в ставленні особистості до себе; до людей; до Батьківщини; до національних цінностей.

Виокремлено принципи патріотичного виховання. Реалізація патріотичного виховання ґрунтується на сукупності принципів, що віддзеркалюють загальні **принципи** та закономірності виховного процесу та специфіку патріотичного виховання учнів початкової школи.

До них належать:

- обумовленість патріотичного виховання розвитком суспільства та подіями, що відбуваються в ньому;
- обумовленість змісту, форм та методів, засобів та прийомів патріотичного виховання віковими та індивідуальними особливостями учнів;
- діалектична єдність та органічний зв'язок між навчальним матеріалом та змістом позакласних та позашкільних заходів;
- інтеграція патріотичного виховання з іншими напрямками виховної роботи;
- опора на нові концепції організації та здійснення навчально-виховного процесу та на нове розуміння основних педагогічних понять;
- опора на позитивне в особистості вихованця та створення сприятливої психологічної атмосфери у процесі педагогічної взаємодії;
- координація взаємодії школи, сім'ї та громадськості у системі

патріотичного виховання.

Охарактеризовано мету та завдання патріотичного виховання. З урахуванням особливостей патріотичного виховання в сучасному суспільстві **мету** даного процесу можна визначити як – *виховання переконаного патріота, який любить свою Батьківщину, відданого Батьківщині, готового служити їй своєю працею та захищати її інтереси.*

Завдання та зміст патріотичного виховання впливають зі структури поняття «патріотизм», а воно має далеко не однакове трактування у педагогічній літературі. Деякі вчені вважають правомірним розглядати патріотизм як сукупність почуттів, принципів та якостей особистості. Моральні якості особистості, що визначають її спрямованість, поділяються на три групи, що характеризують: ставлення людини до самої себе, інших людей та суспільства, до різних видів діяльності та до різних матеріальних цінностей. Патріотизм розглядають як складну, інтегральну, багатогранну якість, що охоплює всі групи у відношенні індивіда до суспільства, людей, праці, до матеріальних цінностей та інших видів діяльності, і формується у реалізації цієї системи у взаємозв'язу відповідних складових.

Патріотичне виховання молодших школярів має забезпечувати виконання наступних **завдань**: «формувати знання учнів про народ, країну, націю, суспільство, людство; сприяти формуванню елементарних базових уявлень учнів про свою особистість як носія національної свідомості та самосвідомості, сприйняття свого Я у системі взаємовідносин з іншими індивідами соціуму; виховувати готовність сприймати соціальний досвід, робити добрі вчинки; формувати моральні норми гуманної взаємодії з природним довкіллям; виховувати любов до природи рідного краю; залучати до надбань національної культури, формувати ціннісне ставлення до українських мистецьких традицій та творів українських митців; виховувати інтерес до українського музичного та декоративно-прикладного мистецтва; ознайомлювати з українськими народними ремеслами та місцями їх побутування; формувати інтерес до довкілля та самої себе; стимулювати активне сприймання людей та подій, що відбуваються в соціумі; формувати уявлення дітей про українську мову як державну; спонукати вести діалог, використовуючи етикетну українську

лексику» [69, с. 235].

Доведено особливу важливість періоду молодшого шкільного віку для національної самоідентифікації та патріотичного становлення особистості. Розкрито особливості та структуру патріотичного виховання молодших школярів. Патріотичне виховання молодших школярів в процесі загального розвитку має інтегруватися зі змістом освітніх ліній шкільної програми.

Було визначено критерії та показники відповідно до окресленої тематики та визначених компонентів. У нашому дослідженні ми виділили наступні **критерії: ціннісний; когнітивний; творчо-діяльнісний.**

Ціннісний критерій передбачає сформованість системи патріотичних, морально-етичних, духовних та загальнолюдських цінностей.

Показниками цього критерію є: володіння молодшими школярами певним обсягом зразків української пісенної спадщини, вміння їх виконати та охарактеризувати; володіння основами загальнолюдської культури, як необхідної умови щодо становлення майбутнього громадянина-патріота та соціалізації особистості.

Когнітивний критерій передбачає сформованість системи знань з історії та культури України, а також рідного регіону зокрема.

Показники: обізнаність з основними державними законами; чітке уявлення про власне місце у соціумі та суспільстві; володіння знаннями з історії та культури України, обізнаність з народним календарно-обрядовим циклом, традиціями та звичаями свого народу, вільне володіння рідною мовою; усвідомлення феномену української культури як невід'ємної частини світової художньої культури.

Творчо-діяльнісний критерій передбачає активність та ініціативність, готовність вивчати, виконувати та популяризувати зразки Української культури, реконструювати та зберігати обрядово-традиції мистецькі здобутки рідного народу.

Результати констатувального етапу експерименту засвідчили необхідність активізації формування усвідомлення можливостей і потреб використання української хорової музики у процесі патріотичного виховання дітей.

Основними умовами реалізації змісту патріотичного виховання молодших школярів було визначено: *умови професійної діяльності учителя; умови, що визначаються врахуванням вікових психологічних особливостей дітей молодшого шкільного віку; специфічні особливості впливу національної культури (зокрема українського хорового мистецтва) на особистість молодшого школяра.*

Важливим засобом у процесі реалізації визначених умов патріотичного виховання учнів початкової школи є репертуарна політика, яка передбачає використання творів української хорової музики, а також створення відповідного творчо-розвивального середовища у класі; використання історично-традиційної бази щодо ознайомлення учнів зі звичаями, обрядами, ритуалами, святами; зразками пісенного патріотичного українського фольклору, українського живопису, а також кращих зразків мистецької спадщини свого регіону, рідного краю.

Проведене дипломне дослідження не вичерпує усіх аспектів проблематики патріотичного виховання молодших школярів засобами української хорової музики. Потребує подальшого вивчення та дослідження питання ефективності виховного впливу інтеграції різних видів мистецтва у роботі з учнями різних вікових груп.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авдієвський А.Т. На хвилях відродження. Музика. 1992. № 2. С. 15-23.
2. Антонюк В.Г. Вокальна педагогіка (сольний спів): Підручник. КИЇВ: ЗАТ «Віпол», 2007. 174 с.
3. Архімович Л. Б., Гордійчук, М. М. Микола Віталійович Лисенко: 2-ге вип. I доп. Видання. КИЇВ: Мистецтво, 1963. 354 с.
4. Бех І. Д. Виховання особистості: навч.-метод. видання: у 2 кн. Київ: Либідь, 2003. Кн. 1. Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. 280 с.
5. Бех І. Д., Чорна К. І. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. Київ: НАПН України Інститут проблем виховання, 2014. 29 с.
6. Богуш А.М. Духовні цінності в контексті сучасної парадигми виховання. Виховання і культура. 2001. № 1.
7. Боднарук І. М. Педагогічні умови оптимізації методичної підготовки майбутніх вчителів музики в процесі педагогічної практики. КИЇВ, 2006. 220 с.
8. Бурдина В.Л., Проценко В.И. Вокально-хорове виховання у дитячому хорі. Кишинів, 1987. 230 с.
9. Ващенко Г. Виховання волі і характеру: підруч. для педагогів. Київ: Вид. т-во «Школяр», 1999. 385 с. 3. Ващенко Г. Виховний ідеал («Записки виховника»): підручник для виховників, учителів і українських родин. 2-ге видання. Брюссель; Торонто; Нью-Йорк; Лондон; Мюнхен: Вид-во Центральної Управи Спілки Української Молоді, 1976. 209 с.
10. Вишневський О.І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. Посібник для студентів вищих навчальних закладів. Дрогобич, Коло, 2003. 528 с.
11. Вишневський О. Сучасне українське виховання: педагогічні нариси. Львів: Львівський обласний науково-методичний інститут освіти і Львівське

обласне товариство імені Г. Ващенко, 1996. 238 с.

12. Дьюї Дж. Демократія і освіта. Київ: Академвидав, 2002. 252 с .
13. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 375с.
14. Горбенко С. С. Навчально-наукова діяльність студентів з методики музичного виховання: Навчально-методичний посібник. Київ: Освіта України, 2010. 180 с.
15. Горбенко С.С. Морально-естетичне виховання школярів у процесі хорового співу. Київ: Освіта України, 1990. 160 с.
16. Гумінська О. О. Уроки музики в загальноосвітній школі: Методичний посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007. 102 с.
17. Гринчук І.П., Бурська О.П. Проблеми музичного мислення: теорія і методика розвитку. Діалектика музичного логосу та ейдосу: навч.-метод. посіб. Тернопіль: Підручники і посібники, 2008. 224 с.
18. Іваницький А.І. Український музичний фольклор. Підруч-к для вищих уч. закладів. Вінниця: Нова книга, 2004. 320 с.
19. Історія української культури / за заг. ред. І. Крип'якевича. 4-те вид., стереотип. Київ: Либідь, 2002. 656 с.
20. Зайченко І. В. Педагогіка : навч. посіб. для студ. вищих пед. навч. закладів. Чернігів, 2003. 528 с.
21. Зеленецька І.О. Розучування пісенно-хорового репертуару з учнями. Мистецтво та освіта. 1998. № 4.
22. Зязюн І.А., Сагач Г.М. Краса педагогічної дії. Київ: АПН України, Ін-т педагогіки і психології професійної освіти, 1997. 302 с.
23. Зязюн І.А. Естетичний досвід особи. Київ: Вища школа, 1976. 176 с.
24. Іванова Д. Г. Розвиток творчої особистості вчителя в умовах вищої школи. Наукові записки Ніжинського державного педагогічного університету імені Миколи Гоголя. Ніжин, 2002. № 4. С. 43–46.
25. Калініченко О. В., Аристова Л. С. Мистецтво: підруч. інтегрованого курсу для 1 кл. закладів загальної середньої освіти. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2018. 128 с.

26. Камниченко А., Муха А. та ін. Українська музична енциклопедія. Т. 1 Київ: Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського. 2006. 679 с.
27. Коваленко Є. І. Формування творчої особистості майбутнього вчителя. Шляхи вдосконалення професійної педагогічної підготовки вчителя в умовах перебудови вищої і середньої школи : тези науково-практичної конференції / відп. ред. Є. І. Коваленко. Ніжин, 1990. С. 7–8.
28. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді, затверджена наказом Міністерства освіти і науки України від 16 червня 2015 року № 641.
29. Костюк О.Г. М. В. Лисенко про суспільно-виховні функції музики. Микола Лисенко – борець за народність і реалізм у мистецтві. Київ, 1965. С.17.
30. Кузик В. В. Микола Леонтович Хорові твори. Київ: Вид. Музична Україна, 2005. 369 с.
31. Леонтович М.Д. Збірка статей та матеріалів. Київ, 1947. С.100.
32. Лисенко М. В. Листи / Упоряд. О. Лисенко; вст. ст. М. Рильського; ред. Л. Кауфман. Київ: Мистецтво, 1964. С. 413.
33. Мистецтво у розвитку особистості: Монографія /За ред., передмова та післямова Н. Г. Ничкало. Чернівці: Зелена Буковина, 2006. 224 с.
34. Михайличенко О.В. Музично-педагогічна діяльність українських композиторів і виконавців другої половини ХІХ – початку ХХ ст.: історичні нариси. 173. Суми: Видавничо-виробниче підприємство «Мрія-1», 2005. 102 с.
35. Олексюк О. М. Музична педагогіка: Навчальний посібник. Київ: КНУКіМ, 2006.188 с.
36. Олексюк О.М. Формування духовного потенціалу студентської молоді в процесі професійної підготовки. Київ. ун-т ім.Т.Шевченка, 1997. 50 с.
37. Оксенюк О. Формування національних цінностей в учнів на уроках історії як один із змістових аспектів сучасної інноваційної діяльності педагога. URL:<http://www.stattionline.org.ua/pedagog/106/19416>

38. Олексюк О. М. Педагогіка духовного потенціалу особистості: сфера музичного мистецтва : навч. посіб. Київ: Знання України, 2004. 264 с.
39. Освітні технології : навч.-метод. посіб. / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін. ; за ред. О. М. Пехоти. Київ: А.С.К., 2003. 255 с.
40. Отич О.М. Естетико-педагогічний потенціал української народної пісні: Навч. посібник. Полтава, 1998. 35 с
41. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості : підручник. Київ: Міленіум, 2006. 344 с
42. Сисоєва С. О. Творча педагогічна діяльність вчителя: ознаки і методи. Обдарована дитина. 2005. № 4. С. 6–14.
43. Смиренський В. М. Формування у майбутніх учителів музики готовності до педагогічної організації музично-пізнавальної діяльності учнів початкової школи. Київський університет імені Тараса Шевченка. Київ, 1998. 16 с.
44. Масол Л. М. Загальна Мистецька освіта: теорія і практика: монографія. Київ: Промінь, 2006. 432 с.
45. Падалка Г.М. Учитель, музика, діти. Київ: Муз. Україна. 1982. 144 с.
46. Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/-v0641729-15>.
47. Ростовський О.Я. Теорія і методика музичної освіти: Навч. – метод. посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2011. 640 с.
48. Ростовський О.Я. Музична педагогіка. Навчальні програми, методичні рекомендації та матеріали : навчальний посібник. Ніжин: Видавництво НДУ ім. М.Гоголя, 2008. 191 с.
49. Ростовський О.Я. Теоретичні основи методики викладання музичної педагогіки майбутнім учителям музики. Наукові записки НДПУ: Психолого-

педагогічні науки. Ніжин, 2003. № 3. С. 18-21.

50. Ростовський О. Я. Педагогіка музичного сприймання : навч.-метод. посібник. Київ: ІЗМН, 1997. 248 с.

51. Руденко Ю. Основи сучасного українського виховання. Київ: вид-во ім. О. Теліги, 2003. 328 с.

52. Рудницька О.П. Формування музичного сприйняття в системі розвитку педагогічної культури майбутнього вчителя. Київ, 1994. 431 с.

53. Кирило Стеценко: Спогади. Листи. Матеріали / укл., перед. Є. С. Федотов. – К.: Музична Україна, 1981 (Жовтень). – 480 с.

54. Концептуальні засади реформування середньої школи / упоряд. Л. Гриневич, О. Елькін, С. Калашнікова, І. Коберник та ін.; за заг. ред. М. Грищенка. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>

55. Кушка Я. С. Методика музичного виховання дітей: Навчальний посібник для вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації у 2-х частинах. Частина 1. Вінниця: Нова книга, 2007. 216 с.

56. Науменко С. І. До проблеми музичних здібностей. Шляхи удосконалення художньо-естетичної освіти учнівської молоді в умовах відродження національної культури: Тези республіканської науково-практичної конференції (7-8 квітня 1992) / Ред. кол.: О. П. Щолокова (відп. ред.) та ін. Київ: КДП, 1992. 280 с.

57. Науменко С. І. Основи вікової музичної психології. Київ: Логос, 1995. 103 с.

58. Науменко С. І. Психологія музичності та її формування у молодших школярів: Навч. посібник. Київ: КДП, 1993. 160 с.

59. Печерська Е.П. Уроки музики у початкових класах: Навчальний посібник. Київ: Либідь, 2001. 272 с.

60. Пехота О. Особистісно орієнтоване навчання : підготовка вчителя : монографія. 2-е вид. доп. та перероб. Миколаїв : Вид-во «Іліон», 2006. 272 с.

61. Побережна Г. І, Щериця Т. В. Українська народна пісня : навчально-

методичний посібник. К. : Вища школа, 2006. 151 с.

62. Семененко Н., Шевчук О. Музична освіта. Історія української музики: У 6 т. Т. 4. 1917–1941. Київ: Наукова думка, 1992. С. 484–502

63. Симоненко Т. В. Формування національно-мовної особистості на уроках української мови в 5–7 класах. Київ, 2000. 16 с.

64. Скуратівський В. Патріотизм : філософський енциклопедичний словник. Київ : Абрис, 2002. 750 с.

65. Список використаних джерел 1. Горбенко С. С. Історія гуманізації музичної освіти: Навчальний посібник за модульно-рейтинговою системою навчання. Кам'янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко Д. Г., 2007. 348 с.

66. Сулім Р.А. Дитячі опери Миколи Лисенка та їх сценічна доля // Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського: наук. журнал. Київ : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2012. № 2 (15). С. 102–117.

67. Типова освітня програма (авт. колектив під керівництвом Савченко О.Я.). URL <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalnaserednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>.

68. Філософський словник / За ред. В.І. Шинкарука. Київ: Вид-во УРЕ, 1986. 798 с.

69. Чернова В. Проблема патріотизму в сучасному науковому дискурсі. Військово-науковий вісник. Львів : АСВ, 2011. Вип. 15. С. 228-238.

70. Шапар В.Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Харків: Прапор, 2007. 640 с

71. Шимановський М. М. Формування у старшокласників громадянської позиції засобами суспільствознавчих дисциплін. Київ, 2003. 20 с.

72. Шумська Л. Ю. Молодіжний хор «Світич» – осередок музичного просвітництва. Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв : щоквартальний науковий журнал. № 4'2010 / М-во культури і туризму України, Нац. акад. керів. кадрів культури і мистецтв ; редкол. В. Г. Чернець . Київ : Міленіум, 2010. 199 с.

73. Щолокова О.П. Основи професійної художньо-естетичної

підготовки майбутнього вчителя. Київ: ІЗМН, 1996. 170с.

74. Щолокова О.П. Педагогічні практики в системі методичної підготовки вчителя музики. Мистецька освіта в Україні : проблеми теорії і практики : зб. тез за матеріалами Всеукраїнської науково-методичної конференції-семінару. 27-28 лютого 2014 року. Київ : Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2014. С.4-6.

75. Юцевич Ю.Є. Теорія і методика формування та розвитку співацького голосу. Навчально-методичний посібник. Київ, 1998. 138 с.